Komisja Europejska

Opieka nad zwierzętami

dążenie do lepszego podejścia naukowego

DYREKTYWA 2010/63/EU W SPRAWIE OCHRONY ZWIERZĄT WYKORZYSTYWANYCH DO CELÓW NAUKOWYCH

© Novo Nordisk

CIAŁA DORADCZE DS. DOBROSTANU ZWIERZĄT I KRAJOWE KOMITETY

Środowisko

Organy krajowe właściwe do wykonania dyrektywy 2010/63/UE w sprawie ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych

Dokument roboczy w sprawie ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt i krajowych komitetów w celu spełnienia wymogów określonych w dyrektywie

Bruksela, 9–10 października 2014 r.

Komisja ustanowiła grupę roboczą ekspertów mającą przygotować wytyczne dotyczące ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt i krajowych komitetów w celu spełnienia wymogów określonych w art. 26, 27 i 49 dyrektywy 2010/63/UE w sprawie ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych. Wszystkie państwa członkowskie i główne zainteresowane organizacje zostały wezwane do wyznaczenia ekspertów, którzy będą uczestniczyć w tych pracach. Posiedzenie wspomnianej grupy roboczej odbyło się w dniach 11-12 czerwca 2014 r.

Cele grupy obejmowały opracowanie wytycznych i zasad dobrych praktyk dotyczących wymogów określonych w przedmiotowej dyrektywie w odniesieniu do ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt i krajowych komitetów, aby ułatwić wykonanie tej dyrektywy.

Niniejszy dokument powstał w wyniku pracy grupy roboczej ekspertów podczas ich posiedzeń, dyskusji z państwami członkowskimi oraz wkładu prawnego Komisji. Niniejszy dokument został zatwierdzony przez organy krajowe właściwe do wykonania dyrektywy 2010/63/UE na ich posiedzeniu w dniach 9–10 października 2014 r.

Zastrzeżenie prawne:

Poniższy tekst ma służyć jako wytyczne dla państw członkowskich i innych podmiotów, na które dyrektywa 2010/63/UE w sprawie ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych ma wpływ, przyczyniając się do wypracowania wspólnego rozumienia przepisów zawartych w dyrektywie oraz ułatwiając jej wykonanie. Wszelkie uwagi należy rozpatrywać w kontekście wspomnianej dyrektywy 2010/63/UE. Tekst ten zawiera sugestie dotyczące możliwych sposobów spełnienia wymogów określonych we wspomnianej dyrektywie. Treść niniejszego dokumentu nie nakłada dodatkowych obowiązków wykraczających poza zakres obowiązków określonych w dyrektywie.

Jedynie Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest upoważniony do interpretowania prawa UE w sposób prawnie wiążący.

Spis treści

Wprowadzenie 3

Powiązane artykuły dyrektywy 2010/63/UE 4

Ciała doradcze ds. dobrostanu zwierząt 5

Korzyści wynikające ze skutecznego funkcjonowania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt 5

Struktura, skład i kompetencje wymagane od ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt 6

Spełnianie wymogów dotyczących ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt w przypadku małych hodowców, użytkowników i dostawców 10

Wypełnianie zadań ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt 11

Propagowanie kultury opieki nad zwierzętami 19

Osiągnięcie skutecznego funkcjonowania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt 22

Krajowe komitety 26

Korzyści wynikające ze skutecznego funkcjonowania krajowego komitetu 26

Skład i struktury krajowych komitetów 27

Czego ciała doradcze ds. dobrostanu zwierząt oczekują od krajowego komitetu? 28

Wypełnianie zadań krajowego komitetu 29

Zapewnienie skutecznego funkcjonowania krajowego komitetu 32

Ułatwianie wymiany informacji na szczeblu UE 32

Wprowadzenie

Celem niniejszego dokumentu jest przedstawienie wszystkim podmiotom zaangażowanym w nadzór nad wykorzystywaniem zwierząt w procedurach naukowych i opieką nad nimi informacji na temat sposobów, w jakie można spełnić wymogi dyrektywy w zakresie struktury i funkcji ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt (art. 26 i 27) oraz krajowego komitetu (art. 49).

Dyrektywa stanowi, że względy dobrostanu zwierząt powinny zostać uznane za najwyższy priorytet w kontekście trzymania, hodowli i wykorzystywania zwierząt. Jednym z mechanizmów określonych w dyrektywie, służących osiągnięciu tego celu, jest stworzenie ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt w każdym ośrodku (z uwzględnieniem ewentualnych odstępstw w przypadku małych ośrodków, które mogą wykonywać zadania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt w inny sposób). Ciała doradcze ds. dobrostanu zwierząt zapewniają sprawowanie nadzoru wewnętrznego i wytyczne dotyczące codziennego stosowania zasady zastąpienia, ograniczenia i udoskonalenia (ang. *replacement, reduction and refinement* = „zasada 3R"), monitorują trwające prace i dokonują przeglądu wyników pracy, a także odgrywają pozytywną rolę w przygotowaniach propozycji projektu.

W celu zapewnienia zaufania opinii publicznej i równych warunków działania wszystkim podmiotom zaangażowanym w sprawy związane z pozyskiwaniem, hodowlą, utrzymaniem zwierząt, opieką nad nimi i wykorzystywaniem ich w obrębie każdego państwa członkowskiego istotne jest, aby istniało spójne podejście do oceny projektu i do stosowania zasady 3R. Państwa członkowskie powinny dysponować niezbędnymi strukturami i narzędziami służącymi osiąganiu tych celów, w stosownych przypadkach przy wykorzystaniu krajowych komitetów.

Zarówno ciała doradcze ds. dobrostanu zwierząt, jak i krajowe komitety odgrywają zasadniczą rolę w ustanawianiu i utrzymywaniu w środowisku osób zajmujących się wykorzystywaniem zwierząt odpowiedniej atmosfery troski, w praktyce często nazywanej i w niniejszym dokumencie zwanej dalej „kulturą opieki nad zwierzętami".

Chociaż ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt może wnosić wkład w proces składania wniosków dotyczących projektów, ocena wniosków stanowi zupełnie odrębny wymóg określony w dyrektywie. Wcześniejsza grupa robocza ekspertów opracowała wytyczne dotyczące oceny projektów i oceny retrospektywnej, które zostały zatwierdzone przez właściwe organy krajowe do wykonania dyrektywy 2010/63/UE na ich posiedzeniu we wrześniu 2013 r.[1]. Niniejsze wytyczne nie mają na celu kopiowania ani powtarzania informacji zawartych w wytycznych dotyczących oceny projektów i oceny retrospektywnej.

[1] http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/project_evaluation/pl.pdf

Powiązane artykuły dyrektywy 2010/63/UE

Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt

Motyw 31

„Względy dobrostanu zwierząt powinny zostać uznane za najwyższy priorytet w kontekście trzymania, hodowli i wykorzystywania zwierząt. W związku z tym dla hodowców, dostawców i użytkowników powinno istnieć ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt, którego podstawowym zadaniem jest doradztwo w zakresie dobrostanu zwierząt. To ciało doradcze powinno też śledzić postępy i wyniki projektów na szczeblu ośrodka, propagować atmosferę troski i zapewniać narzędzia do praktycznego stosowania i terminowego wdrażania najnowszych osiągnięć technicznych i naukowych w powiązaniu z zasadami zastąpienia, ograniczenia i udoskonalenia wykorzystania zwierząt, aby poprawić jakość życia zwierząt. Porady ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt powinny być właściwie dokumentowane i dostępne do wglądu w trakcie kontroli".

Artykuł 26 – Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby każdy hodowca, dostawca i użytkownik ustanowił ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt.

2. W skład ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt wchodzi co najmniej osoba lub osoby odpowiedzialne za dobrostan zwierząt i opiekę nad zwierzętami oraz – w przypadku użytkownika – pracownik naukowy. Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt otrzymuje także informacje od wyznaczonego lekarza weterynarii lub eksperta, o których mowa w art. 25.

3. Państwa członkowskie mogą zezwolić małym hodowcom, dostawcom i użytkownikom na wykonywanie zadań określonych w art. 27 ust. 1 w inny sposób".

Artykuł 27 – Zadania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt

„1. Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt wykonuje przynajmniej następujące zadania:

a) przekazuje porady personelowi zajmującemu się zwierzętami w sprawach związanych z dobrostanem zwierząt w odniesieniu do ich pozyskiwania, trzymania, opieki i wykorzystywania;

b) przekazuje personelowi porady dotyczące stosowania wymogu zastąpienia, ograniczenia i udoskonalenia i przekazuje mu na bieżąco informacje o osiągnięciach technicznych i naukowych związanych ze stosowaniem tego wymogu;

c) ustanawia i dokonuje przeglądu wewnętrznych procesów postępowania dotyczących monitorowania, zgłaszania i dalszych czynności w związku z dobrostanem zwierząt przebywających lub wykorzystywanych w ośrodku;

d) śledzi postępy i wyniki projektów, uwzględniając wpływ na wykorzystywane zwierzęta oraz określając elementy, które także przyczyniają się do zastąpienia, ograniczenia i udoskonalenia, jak również służąc radą w tym zakresie; oraz

e) udziela porad w sprawie programów znajdowania nowego domu dla zwierząt, w tym w sprawie właściwej socjalizacji zwierząt objętych tymi programami.

2. Państwa członkowskie zapewniają, aby dokumenty z wszelkimi poradami przekazanymi przez ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt i decyzjami podjętymi w związku z takimi poradami były zachowywane przez co najmniej 3 lata.

Dokumenty są udostępniane na żądanie właściwemu organowi".

Krajowe komitety

Motyw 48

„Istnieje potrzeba zapewnienia na szczeblu krajowym spójnego podejścia do oceny projektów i do strategii przeglądu. Państwa członkowskie powinny ustanowić krajowe komitety ds. ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych, aby udzielały porad właściwym organom oraz ciałom doradczym ds. dobrostanu zwierząt, a tym samym promowały zasady zastąpienia, ograniczenia i udoskonalenia wykorzystywania zwierząt. Sieć krajowych komitetów powinna odgrywać rolę w wymianie informacji na temat sprawdzonych rozwiązań na szczeblu unijnym".

Artykuł 49 – Krajowe komitety ds. ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych

„1. Każde państwo członkowskie ustanawia krajowy komitet ds. ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych. Doradza on właściwym organom i ciałom doradczym ds. dobrostanu zwierząt w sprawach związanych z pozyskiwaniem, hodowlą, trzymaniem, opieką i wykorzystywaniem zwierząt w procedurach oraz zapewnia wzajemne udostępnianie najlepszych praktyk.

2. Krajowe komitety, o których mowa w ust. 1, wymieniają się informacjami dotyczącymi działalności ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt i oceny projektu oraz wzajemnie udostępniają sobie najlepsze praktyki w obrębie Unii".

Ciała doradcze ds. dobrostanu zwierząt

Korzyści wynikające ze skutecznego funkcjonowania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt

Skuteczne funkcjonowanie ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt niesie ze sobą wiele korzyści dla zwierząt, nauki, a także dla personelu pracującego ze zwierzętami. Umożliwia ono ośrodkowi zapewnienie jakości poprzez:

- poprawę dobrostanu zwierząt – w tym ulepszenia w zakresie trzymania, chowu, hodowli zwierząt, opieki nad nimi i wykorzystywania ich;
- przyjmowanie wiodącej roli w promowaniu dobrostanu zwierząt i odpowiedzialnej opieki nad zwierzętami hodowanymi, trzymanymi i wykorzystywanymi w procedurach naukowych oraz wykorzystywania tych zwierząt w sposób odpowiedzialny, w tym przyjmowanie wiodącej roli w udzielaniu porad z zakresu planowanych i trwających prac;
- doradztwo z zakresu dobrej praktyki i – w stosownych przypadkach – zapewnianie wdrażania jej;
- funkcjonowanie jako krytyczne forum mające na celu zapewnianie codziennego stosowania zasady 3R;
- motywowanie i udzielanie wsparcia w zakresie dobrostanu zwierząt i zasady 3R;
- doradztwo z zakresu procesu realizacji projektu, w szczególności promowanie zasady 3R, przy zapewnieniu ciągłego wkładu w miarę rozwoju projektu;
- funkcjonowanie jako główny punkt kontaktowy w przypadku wystąpienia konfliktów między względami dobrostanu zwierząt a względami naukowymi;
- poprawę kontaktów i komunikacji między naukowcami a osobami sprawującymi opiekę nad zwierzętami/zootechnikami;
- wywieranie wpływu na kierownictwo ośrodków w celu zapewnienia dostępności odpowiednich zasobów umożliwiających stosowanie dobrej praktyki naukowej i zapewnianie dobrostanu;
- zapewnianie skutecznej łączności z krajowym komitetem;
- promowanie nauki o zwierzętach laboratoryjnych – poprzez prowadzenie komunikacji ze środowiskiem zewnętrznych zainteresowanych stron;
- poprawę zaufania opinii publicznej co do jakości pracy naukowej i opieki zapewnianej w ośrodkach;
- propagowanie dobrej kultury opieki nad zwierzętami;
- podnoszenie jakości osiągnięć naukowych.

Struktura, skład i kompetencje wymagane od ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt

Minimalny zakres zadań ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt określony w dyrektywie obejmuje szeroką gamę zagadnień naukowych oraz kwestii związanych z zarządzaniem, które wymagają wkładu personelu dysponującego szerokim zakresem wiedzy, wiedzy fachowej i doświadczenia. Jak określono w art. 26, w skład tego ciała doradczego wchodzi co

najmniej osoba lub osoby odpowiedzialne za dobrostan zwierząt i opiekę nad nimi oraz – w przypadku ośrodków użytkowników – pracownik naukowy, przy czym wspomniane ciało doradcze otrzymuje także informacje od wyznaczonego lekarza weterynarii[2].

Struktura

Istnieje wiele czynników, które mogą mieć wpływ na optymalną strukturę ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt, w tym:

- charakter ośrodka (hodowlany, dostawczy, ośrodek użytkownika);
- wielkość ośrodka, w tym liczba i złożoność dużych jednostek przeliczeniowych oraz liczba personelu;
- obszar badań;
- liczba oraz rodzaj projektów i procedur;
- gatunki i liczba wykorzystywanych zwierząt;
- struktura instytucjonalna i organizacja – np. wiele miejsc w różnych lokalizacjach;
- sposób i struktura zarządzania;
- zaangażowanie instytucjonalne (np. alokacja zasobów);
- instytucjonalna kultura opieki nad zwierzętami – mogąca różnić się w zależności od charakteru ośrodka, np. ośrodek naukowy w porównaniu z ośrodkiem przemysłowym i sektor publiczny w porównaniu z sektorem prywatnym;
- dodatkowe role i zadania powierzone ciału doradczemu ds. dobrostanu zwierząt w danym ośrodku.

W przypadku dużych, złożonych ośrodków obowiązki ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt często dzieli się na mniejsze zadania, których wykonanie należy do wyspecjalizowanych, ukierunkowanych podgrup (np. podgrupy ds. urozmaicenia warunków bytowania), które składają sprawozdania głównemu ciału doradczemu ds. dobrostanu zwierząt.

Podstawowe kompetencje

Aby umożliwić realizację zadań i czerpanie pełnych korzyści ze skutecznego funkcjonowania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt, w ramach członkostwa należy uwzględniać wkład personelu dysponującego odpowiednim poziomem wiedzy, rozumienia i wiedzy fachowej z zakresu wielu kluczowych obszarów. Wymagane kompetencje mogą się różnić w zależności od konkretnych kwestii rozważanych w danym momencie przez ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt i czasami konieczne może być również pozyskanie dodatkowej wiedzy fachowej.

[2] Jeżeli w niniejszym dokumencie występuje termin „wyznaczony lekarz weterynarii", odnosi się on zarówno do „wyznaczonego lekarza weterynarii", jak i „jeżeli jest to właściwsze, [do] eksperta posiadającego stosowne kwalifikacje" zgodnie z art. 25 dyrektywy.

Ośrodki użytkowników

- stosowne ustawodawstwo;
- etologia zwierząt, chów, opieka nad zwierzętami, zdrowie i dobrostan wszystkich gatunków znajdujących się w ośrodku, w tym praktyki z zakresu urozmaicania warunków bytowania;
- każda z zasad 3R mająca znaczenie w odniesieniu do pracy w danym ośrodku:
    - metody alternatywne w ramach zastąpienia;
    - ograniczenie poprzez odpowiednie projektowanie badań doświadczalnych i dostarczanie informacji statystycznych; wydajne programy hodowlane;
    - udoskonalanie zapewniające przywiązywanie odpowiedniej uwagi do stosowania zasad udoskonalania przez cały okres życia zwierząt wykorzystywanych w procedurach hodowlanych lub naukowych, w tym metody łagodzenia bólu, cierpienia i dystresu (np. przez stosowanie znieczulenia, zniesienia czucia bólu) oraz określanie humanitarnych zakończeń;
- ocena dobrostanu (w tym rozpoznawanie bólu, cierpienia i dystresu);
- humanitarne uśmiercanie;
- wszelkie procedury i modele zwierzęce stosowane w ośrodku;
- dyscypliny naukowe, w ramach których w danym ośrodku prowadzi się badania.

Dodatkowa wiedza fachowa, która może przyczynić się do zwiększenia skuteczności pracy ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt, obejmuje:

- umiejętności komunikacyjne/interpersonalne (w tym umiejętność komunikacji, umiejętności przywódcze, umiejętność wywierania wpływu, zdolności organizacyjne, rozumienie odpowiedzialności zbiorowej);
- umiejętności edukacyjne;
- w stosownych przypadkach – umiejętności z zakresu zapewniania jakości/kontroli.

Ośrodki hodowlane i dostawcze

W porównaniu z ośrodkami użytkowników, ośrodki hodowlane i dostawcze prowadzą bardziej ograniczony zakres działań. W związku z tym zakres podstawowych kompetencji, jakich się od niech wymaga, nie musi być tak rozległy. Za konieczne uznaje się jednak następujące kompetencje:

- stosowne ustawodawstwo;
- chów zwierząt, opieka nad nimi, zdrowie i dobrostan wszystkich gatunków (w tym – w stosownych przypadkach – zwierząt zmienionych genetycznie) znajdujących się w ośrodku, w tym praktyki z zakresu urozmaicania warunków bytowania;
- zasada 3R, w szczególności zasady udoskonalenia i ograniczenia w kontekście ich stosowania przez cały okres życia zwierząt wykorzystywanych w procedurach hodowlanych;

- ocena dobrostanu (w tym rozpoznawanie i łagodzenie bólu, cierpienia i dystresu), określone strategie interwencji dotyczące kwestii hodowlanych i zdrowotnych oraz humanitarne uśmiercanie;
- wiedza fachowa z zakresu praktyk hodowlanych.

Skład – obejmujący szerszy zakres członkostwa

W kontekście wymogów dotyczących rozległej wiedzy zasadniczo konieczny byłby szerszy zakres członkostwa niż minimum wymagane na mocy art. 26, z możliwym wyjątkiem w przypadku bardzo małych ośrodków, w których znajduje się kilka zwierząt, lub które prowadzą wąski zakres projektów/procedur naukowych.

Członkostwo powinno charakteryzować się wystarczającą elastycznością, aby zapewnić uwzględnienie wszystkich aspektów – w przypadku informacji naukowych mogą występować pewne różnice w zależności od omawianych kwestii naukowych. Można rozważyć zorganizowane korzystanie z zewnętrznych sieci i ekspertów w celu uzupełniania podstawowego składu ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt w sposób doraźny.

Chociaż nie wymaga się, aby w skład ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt wchodził lekarz weterynarii, jednak na mocy dyrektywy musi on dostarczać informacji, gdyż uznaje się je za bardzo cenne. W związku z tym szereg państw członkowskich formalnie nakazał włączenie lekarza weterynarii w skład ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt.

Za istotny element uznaje się również niezależnych członków (z ośrodka lub spoza niego), ponieważ ich zaangażowanie oznacza uwzględnienie szerszej perspektywy i przyczynia się do promowania przejrzystości. Istnieje kilka kategorii takich członków. Mogą to być eksperci w danej dziedzinie (np. w dziedzinie zachowania zwierząt lub technologii zastępowania), eksperci z innej dyscypliny naukowej lub osoby będące zupełnymi „laikami". Mogą oni być niezależni od ośrodka lub od środowiska naukowego albo od obu z nich.

Korzyści wynikające z szerszego zakresu członkostwa:

- dostęp do szerszego zakresu doradztwa dotyczącego nauki, zasady 3R, dobrostanu i kwestii technicznych prowadzący do poprawy zarówno dobrostanu zwierząt, jak i wyników naukowych oraz rozpoznawania możliwości zastępowania zwierząt, ograniczania ich cierpienia i udoskonalania procedur;
- możliwość podziału wsparcia na rzecz poszczególnych działań, np. na podgrupy w celu maksymalnego wykorzystania zasobów i czasu personelu;
- możliwość rozwiązania wszelkich konfliktów interesów w ramach danej dziedziny badań dzięki puli członków naukowych, z której dokonuje się wyboru;
- większa liczba członków oznaczająca dostęp do szerszej bazy kontaktów (zarówno w danym ośrodku, jak i poza nim);
- pomoc w podnoszeniu świadomości na temat roli, jaką ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt pełni w danym ośrodku, oraz we wspieraniu tej roli;
- zaangażowanie niezależnych członków, które wniesie nowe spojrzenie i przyczyni się do otwarcia i przejrzystości oraz do rzucenia wyzwania wobec stanu obecnego;

- reprezentacja kadry kierowniczej wyższego szczebla mogąca zapewnić wsparcie dla ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt w całym ośrodku;
- dostępność „masy krytycznej" ekspertów, która zapewni więcej możliwości do omawiania kwestii z zakresu dobrej praktyki i do rozpoznawania dalszych możliwości wdrażania zasady 3R.

Wyzwania wynikające z szerszego zakresu członkostwa:

- obciążenie zasobów (czasu, ludzi, pieniędzy);
- możliwe obniżenie efektywności – w przypadku gdy zaangażowanych jest więcej osób, a zatem również więcej perspektyw, podejmowanie decyzji może być trudniejsze lub może zajmować więcej czasu, w szczególności w dużych, złożonych organizacjach;
- utrzymywanie równowagi różnych kompetencji w ramach członkostwa w ciele doradczym ds. dobrostanu zwierząt;
- rozmycie odpowiedzialności („ktoś inny się tym zajmie");
- utrzymywanie równowagi między wkładem ze strony personelu opiekującego się zwierzętami a wkładem personelu naukowego;
- zachowywanie poufności.

W odniesieniu do każdego ośrodka należy określić odpowiednią wielkość i strukturę, mając na względzie złożoność ośrodka i wymagane umiejętności, a także biorąc pod uwagę potencjalne korzyści i wyzwania. Wskutek takich wskazań należy określić „optymalną wielkość", która ułatwi wypełnienie wszystkich celów ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt. Powinno to zapewnić rzetelny nadzór nad opieką nad zwierzętami i ich wykorzystywaniem oraz porozumienie całego personelu, a także pozytywnie przyczynić się do poprawy dobrostanu, skutecznego wdrażania zasady 3R i lepszego stanu nauki.

Spełnianie wymogów dotyczących ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt w przypadku małych hodowców, użytkowników i dostawców

W dyrektywie nie uwzględniono definicji określającej jak należy rozumieć „mały" ośrodek. W dwóch państwach członkowskich przedstawiono taką definicję – w jednym z nich oznacza to ośrodek, w którym pracuje mniej niż 10 osób personelu, w drugim zaś jest to mniej niż 5 osób personelu, i w którym wykorzystuje się mniej niż 50 zwierząt rocznie.

W wielu państwach członkowskich oczekuje się, że wszystkie ośrodki, niezależnie od wielkości, będą spełniały wymogi określone w art. 26 i 27, ustanawiając ciała doradcze ds. dobrostanu zwierząt.

W państwach członkowskich, w których mali hodowcy, dostawcy i użytkownicy mogą wypełniać zadania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt w inny sposób, określone zadania należy jednak wypełnić, nawet jeżeli nie ma na miejscu żadnego formalnego ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt zgodnego z art. 27 dyrektywy.

Jedno z głównych wyzwań mniejszych ośrodków polega na zapewnieniu wszelkich umiejętności i kompetencji niezbędnych do skutecznego funkcjonowania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt. Ośrodki takie często korzystają z zewnętrznych zasobów, aby wypełnić wszelkie luki.

Jako że w małych ośrodkach może istnieć większe ryzyko, że personel nie będzie na bieżąco w stosunku do rozwoju w dziedzinie nauki o zwierzętach laboratoryjnych, wkład z zewnątrz może poszerzyć bazę wiedzy.

Przedmiotowy wkład zewnętrzny może przybrać formę:

- korzystania z usług zewnętrznych ekspertów w odniesieniu do poszczególnych, indywidualnych umiejętności, szczególnie w przypadku szczegółowych aspektów nauki;
- łączenia zasobów z innymi mniejszymi placówkami;
- korzystania z usług ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt wchodzących w skład większych ośrodków.

Istotne jest, aby zadania skupiały się na wypełnianiu lokalnych potrzeb i aby były w stosunku do nich proporcjonalne.

Niektóre małe ośrodki, w szczególności podobne do siebie, np. pracujące z wykorzystaniem gatunków gospodarskich, połączyły zasoby i opracowały wspólne zadania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt.

Skuteczne radzenie sobie z ewentualnymi konfliktami interesów może stanowić wyzwanie, szczególnie gdy placówki dzielą między sobą zasoby.

Wyznaczony lekarz weterynarii posiada wiele niezbędnych umiejętności i może przyczynić się do skutecznego wypełniania zadań.

Wypełnianie zadań ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt

Każde ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt powinno opracować skuteczny zakres zadań, zapewniając przejrzystość ról i odpowiedzialności oraz poziom zwierzchnictwa w odniesieniu do wszystkich osób w obrębie ośrodka.

Zadania te powinny podlegać zatwierdzeniu kierownictwa ośrodka i być wyraźnie przez nie wspierane. Istotne jest, aby cały personel wiedział o istnieniu ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt i znał jego rolę, a także, aby zachęcano go do przedstawiania sugestii i zgłaszania kwestii do rozważenia. Informacje takie można zawrzeć we wprowadzających materiałach szkoleniowych dla nowego personelu.

Konieczne jest stworzenie skutecznych ram komunikacyjnych (często opracowanych wspólnie z osobą odpowiedzialną za informacje (art. 24 ust. 1 lit. b)) w celu zapewnienia sprawnego rozpowszechniania informacji w obrębie ośrodka i, w razie potrzeby, wśród innych naukowców/organizacji poza ośrodkiem.

Poniżej przedstawiono wytyczne dotyczące wypełniania pięciu głównych zadań ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt.

i. **Przekazuje porady personelowi zajmującemu się zwierzętami w kwestiach związanych z dobrostanem zwierząt w odniesieniu do ich pozyskiwania, trzymania, wykorzystywania i opieki nad nimi.**

Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt powinno stanowić forum, w ramach którego można rozważać i zatwierdzać nowe lub udoskonalone praktyki związane z opieką nad zwierzętami i ich wykorzystywaniem. Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt może opracować wewnętrzne, dostosowane praktyki, uwzględniając informacje z różnorodnych źródeł, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych, jak np. nowe publikacje czy uczestnictwo w wydarzeniach związanych z ustawicznym doskonaleniem zawodowym oraz kontakty z innymi naukowcami/ośrodkami.

- **Opracowywanie lokalnej polityki i norm, w tym standardowych procedur operacyjnych**

  Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt często dokonuje przeglądu wewnętrznych norm i praktyk w zakresie opieki nad zwierzętami i ich wykorzystywania, zatwierdza je i sugeruje uaktualnienia, gdy nowa wiedza i udoskonalone praktyki stają się dostępne. Może na przykład ustanowić wytyczne dotyczące: najbardziej udoskonalonych metod w zakresie podawania substancji i pobierania próbek (np. wielkości, sposobu podawania/pobierania) w odniesieniu do wykorzystywanych gatunków; oceny dotkliwości; zarządzania działaniami niepożądanymi, w tym szkodliwymi zmodyfikowanymi genetycznie fenotypami; urozmaicenia warunków bytowania, strategii z zakresu socjalizacji i przyzwyczajania; wykorzystywania zwierząt dzikich.

  Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt może opracować porady w zakresie radzenia sobie z wyjątkami od standardowych sytuacji (np. wymogu trzymania zwierząt pojedynczo) i działań następczych w takich przypadkach w celu oceny wpływu na zwierzęta.

  Może również rozważyć elementy związane z transportem (np. stosowność transporterów, kwestie związane z klimatem, kwestie związane z lokalnym ośrodkiem), a w szczególności kwestie, które nie zostały ujęte w innych aktach prawnych, co może negatywnie wpłynąć na dobrostan zwierząt.

- **Rozpowszechnianie informacji dotyczących standardów i polityki w obrębie ośrodka**

  Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt pełni znaczącą rolę, często w połączeniu z osobą odpowiedzialną za zapewnianie dostępu do informacji (art. 24 ust. 1 lit. b)), w zakresie zapewniania, aby personel był informowany na bieżąco na temat obowiązujących w ośrodku wymogów dotyczących praktyk związanych z

dobrostanem zwierząt, opieką nad nimi i ich wykorzystywaniem oraz aby praktyki te były realizowane. Należy w stosownym czasie zwrócić uwagę odpowiedniego personelu na ulepszenia i zmiany w zakresie praktyk związanych z zasadą 3R i przeprowadzić działania następcze celem oceny wpływu, jaki wywarły takie zmiany.

Można również rozważyć ustanowienie zewnętrznego ciała doradczego, które spotykałoby się co najmniej raz w roku celem rozważenia praktyk związanych z dobrostanem zwierząt, ich wykorzystywaniem i opieką nad nimi oraz efektywności ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt.

Stałe punkty harmonogramu (np. sporządzanie sprawozdań dotyczących zdrowia składanych przez wyznaczonego lekarza weterynarii) uznaje się za pomocne w rozpowszechnianiu informacji dotyczących nowych osiągnięć mających na celu poprawę zdrowia i dobrostanu zwierząt w ośrodku.

Możliwe do rozważenia kwestie obejmują: pochodzenie zwierząt, stan zdrowotny, unikanie nadwyżki zwierząt i promowanie wzajemnego udostępniania sobie narządów i tkanek.

ii. Przekazuje personelowi porady dotyczące stosowania wymogu zastąpienia, ograniczenia i udoskonalenia i przekazuje mu na bieżąco informacje o osiągnięciach technicznych i naukowych związanych ze stosowaniem tego wymogu.

Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt może podchodzić do tego zadania na wiele sposobów, np. poprzez:

- opracowanie wytycznych dotyczących stosowania zasady 3R celem włączenia ich w ramy kształcenia i szkoleń, w tym ustawicznego doskonalenia zawodowego w odniesieniu do ośrodka, oraz przekazywanie informacji na ten temat;
- rozpoznawanie i rozpowszechnianie dobrej praktyki dotyczącej zasady 3R, np. udoskonalenie projektowania badań doświadczalnych i optymalizacja wielkości grup;
- ustanowienie procesów rozpoznawania i nagradzania inicjatyw w zakresie zasady 3R i ich realizacja w praktyce;
- inicjatywy interdyscyplinarne w obszarze zasady 3R, np. warsztaty skupiające lekarzy/ekspertów z zakresu *in vivo* i *in vitro* mające na celu zbadanie możliwości zasady 3R;
- wewnętrzna dyskusja i analiza w celu rozpoznania obszarów przyszłego ustalania pierwszeństwa w opracowywaniu rozwiązań w zakresie zasady 3R w obrębie ośrodka;
- czynne zachęcanie naukowców, zootechników i personelu sprawującego opiekę nad zwierzętami do podjęcia współpracy w celu opracowania i wprowadzenia udoskonaleń;
- zapewnianie, aby w szczególny sposób zająć się kwestią ograniczenia i zastąpienia, jak również udoskonalenia – członkowie posiadający wiedzę fachową w zakresie

projektowania badań doświadczalnych i osiągnięcia w zakresie alternatywnych rozwiązań mogą wnieść realny wkład w ramach tych kwestii;

- utworzenie w obrębie ośrodka „kultury 3R" – więcej informacji na ten temat oraz przykład możliwości realizacji można znaleźć na stronach internetowych[3] NC3Rs[4].

iii. Ustanawia wewnętrzne procesy postępowania dotyczące monitorowania, zgłaszania i dalszych czynności w związku z dobrostanem zwierząt przebywających lub wykorzystywanych w ośrodku oraz dokonuje przeglądu tych procesów.

Mechanizmy przyjęte celem spełnienia tych wymogów będą się w znacznym stopniu różniły między sobą w zależności od wielkości ośrodka oraz charakteru i złożoności prowadzonej pracy.

Wszyscy hodowcy, dostawcy i użytkownicy powinni posiadać i mieć udokumentowane procedury kontroli jakości. Powinny one obejmować definicję, zakres i obowiązki ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt w obrębie ośrodka oraz powiązane zasady i praktyki, w tym procedury prowadzenia rejestrów, sprawozdawczości i zarządzania istotnymi kwestiami włącznie z mechanizmami służącymi zapobieganiu ponownemu pojawianiu się problemów. W ramach tych procedur należy rozważyć uwzględnienie specjalnych sprawozdań dotyczących dobrostanu zwierząt (należy rozważyć kwestie co/kiedy/jak/z jaką częstotliwością/kwestie sprawozdawczości i informacji zwrotnej).

Można stosować inne praktyki zarządzania skupiające się na procesach operacyjnych niezależnych od ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt. Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt musi wiedzieć o wszystkich praktykach, które mają wpływ na dobrostan zwierząt, opiekę nad nimi i ich wykorzystywanie. Powinno ono wymagać składania stosownych sprawozdań z takich procesów, przy czym powinno się je zachęcać do dostarczania informacji na użytek przedmiotowych sprawozdań i do zapewniania informacji zwrotnej.

Następujące sugestie odnoszą się do mechanizmów pomocnych w ustanawianiu i dokonywaniu przeglądu wewnętrznych procesów. Funkcjonowały one w ośrodkach w sposób skuteczny, jednak ich zastosowanie będzie zależało od charakteru ośrodka, przy czym jest mało prawdopodobne, aby którykolwiek z ośrodków stosował je wszystkie:

- formalny wewnętrzny audyt w zakresie kontroli jakości podczas realizacji projektów/procedur, który może wiązać się z dostarczaniem informacji przez ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt;
- specjalne audyty ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt dotyczące projektów/procesów;
- systemy służące do obserwacji wyników audytu i odpowiedzi na niego;

[3] Ramy instytucjonalne dotyczące zasady 3R http://www.nc3rs.org.uk/institutional-framework-3rs
[4] Krajowy Ośrodek Zastępowania, Udoskonalania i Ograniczania Doświadczeń na Zwierzętach (National Centre for the Replacement, Refinement & Reduction of Animals in Research, Zjednoczone Królestwo).

- standardowa procedura operacyjna dotycząca sposobów postępowania w przypadku naruszenia przepisów lub pojawienia się obaw związanych z dobrostanem stwierdzonych podczas audytu, dokumentowania ich i sporządzania z nich sprawozdań;
- audyty klientów zewnętrznych;
- sprawozdania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt w sprawie pomieszczeń służących do trzymania zwierząt, zawierające informacje pochodzące od personelu naukowego i personelu sprawującego opiekę nad zwierzętami oraz informację zwrotną, która ma pomóc w promowaniu dobrej kultury opieki nad zwierzętami;
- ustanowienie (anonimowej) ścieżki sprawozdawczej umożliwiającej każdemu zgłoszenie obaw dotyczących dobrostanu zwierząt, będącej poza bezpośrednią ścieżką sprawozdawczą kierownictwa;
- okresowe wewnętrzne przeglądy w zakresie szczególnych kwestii, np. zminimalizowania nadwyżki zwierząt, przeanalizowania spodziewanej dotkliwości względem rzeczywistej dotkliwości i tego jak często osiąga się humanitarne punkty końcowe;
- dokonywanie przeglądu efektywności bieżących systemów celem zapewnienia, aby zwierzęta były odpowiednio monitorowane, np. codzienny monitoring poszczególnych klatek zwierząt, obserwacja zachowania i objawów klinicznych oraz odnotowywanie tego za pomocą formularza oceny punktowej.

  Na przykład w wytycznych UE w sprawie ram oceny dotkliwości[5] przyznaje się, że przyjmowanie „podejścia zespołowego" do ustanawiania i wdrażania protokołu oceny dobrostanu w odniesieniu do każdego badania stanowi dobrą praktykę. W dokumencie tym zaleca się również, aby ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt pełniło rolę w definiowaniu protokołów odnoszących się do oceny rzeczywistej dotkliwości, aby pomóc w zapewnieniu spójności. Wymienia się również proces weryfikacji, w którym dokonuje się porównania osądów wydanych przez różne osoby, i który jest pomocny w promowaniu spójnego stosowania systemu;

- zapraszanie zewnętrznych ekspertów do dokonania przeglądu wewnętrznych systemów lub obiektów dla zwierząt;
- procesy służące sprawozdawczości i odnotowywaniu problemów związanych z dobrostanem i, w miarę konieczności, wzrostem obaw:
  - procedury rozpoznawania problemów i zapewnienia, aby zostały rozwiązane i aby nastąpiły po nich działania następcze;
  - możliwość stosowania systemu prowadzenia rejestrów celem monitorowania tendencji/ ponownego pojawiania się danych problemów;
  - zapewnienie, aby konkretny podmiot był odpowiedzialny za rozpoznawanie i monitorowanie problemów;

[5] http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/severity/pl.pdf

- system wewnętrznych działań następczych po formalnych inspekcjach właściwych organów.

iv. Śledzi postępy i wyniki projektów, uwzględniając wpływ na wykorzystywane zwierzęta oraz określając elementy, które także przyczyniają się do zastąpienia, ograniczenia i udoskonalenia, jak również służąc radą w tym zakresie.

Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt może wywierać pozytywny wpływ na wszystkich etapach projektu, zaczynając od wczesnej fazy planowania, przez proces formalnej realizacji, monitorowania bieżącej pracy, aż po działania następcze po zakończeniu projektu.

Dostarczanie informacji na etapie planowania i realizacji projektu może pozwolić na stworzenie możliwości poprawy w zakresie jakości realizacji, zapewnić wdrażanie zasady 3R i określić, czy dostępne są odpowiednie obiekty i stosowana wiedza fachowa, aby móc prowadzić pracę w ośrodku. Dalsze informacje i sugestie można znaleźć w publikacji „Guiding Principles on Good Practice for Ethical Review Processes”[6]. Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt może się w podobny sposób również przyczynić do składania poprawek do projektu.

Pomocne jest, gdy ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt otrzymuje sprawozdania po przeprowadzeniu badań pilotażowych odnoszących się do nowych obszarów pracy, w których występują pewne wątpliwości w kwestii efektów procedur, jakim poddawane są zwierzęta.

Można stosować śródokresowe przeglądy projektów, szczególnie w przypadku projektów długotrwałych, celem zapewnienia, aby praca biegła swoim torem i aby wykorzystywać wszelkie dalsze możliwości wdrażania zasady 3R.

Wewnętrzna ocena/wewnętrzne sprawozdanie na koniec projektu dostarczają dobrej sposobności oceny rzeczywistego wpływu na zwierzęta względem przewidywanego wpływu i określenia, czy możliwe jest rozpoznanie dodatkowych możliwości rozpowszechniania zasady 3R. Zobacz Wytyczne UE dotyczące oceny projektów i oceny retrospektywnej[7].

Dodatkowe podejścia, z których może korzystać ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt, obejmują:

- ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt może wymagać systemu służącego sprawozdawczości w zakresie wszelkich nieoczekiwanych działań niepożądanych lub śmierci, lub też w przypadku, gdy istnieje prawdopodobieństwo przekroczenia przewidywanych wartości liczbowych;
- ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt, w konsultacji z właścicielami projektu, może stworzyć przystosowane programy monitorowania zwierząt, na których przeprowadza

[6] http://www.lasa.co.uk/PDF/GP-ERPJuly2010printFINAL.pdf
[7] http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/project_evaluation/pl.pdf

się procedury (zob. także Wytyczne UE w sprawie ram oceny dotkliwości, do których odniesiono się powyżej), które obejmują:

- częstotliwość monitorowania opierającą się na proponowanej dotkliwości procedur (definiowanie określonych krytycznych etapów procedury);
- szkolenia wymagane od podmiotów zajmujących się monitorowaniem zwierząt (zapewnia to możliwość rozpoznania normalnych/nieprawidłowych zachowań w kontekście zastosowanej procedury);
- listę kontrolną lub formularz wskaźników dobrostanu, które są oceniane podczas procesu monitorowania (np. formalny system oceny punktowej dobrostanu, wskaźniki jasno ustanawiające humanitarne zakończenia);
- formularz służący dokonywaniu przeglądu wyników przez odpowiedzialnego badacza i omawiania ich z nim;
- formularz wykorzystywany na koniec projektu, służący dostarczaniu ciału doradczemu ds. dobrostanu zwierząt informacji zwrotnej;

- ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt może korzystać z dostępnych już informacji dotyczących wykorzystywania zwierząt (np. z informacji zawartych we wnioskach o przyznanie dotacji), aby ograniczyć powielanie wysiłków;
- ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt może ustanowić procesy celem zapewnienia, aby cały odpowiedni personel posiadał informacje na temat praktyk ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt w zakresie nadzoru nad projektem, w tym odnoszące się do tego, kiedy wymagane są informacje, w jakiej formie i od kogo. Może ono również ustanowić procesy dotyczące poruszania problemów i radzenia sobie z nimi (sygnalizowania nieprawidłowości).

v. Udziela porad w sprawie programów znajdowania nowego domu dla zwierząt, w tym w sprawie właściwej socjalizacji zwierząt objętych tymi programami.

Chociaż na mocy przepisów dyrektywy (art. 19) zezwala się na znajdowanie nowego domu, powinno się to odbywać wyłącznie w przypadkach, gdy mogą zostać spełnione specjalne warunki, mianowicie gdy:

a) pozwala na to stan zdrowia zwierzęcia;

b) nie istnieje zagrożenie dla zdrowia publicznego, zdrowia zwierząt lub dla środowiska;

c) podjęto odpowiednie działania, aby zapewnić dobrostan zwierzęcia.

Powinny istnieć krajowe wytyczne (państwa członkowskiego) uzupełnione o lokalne wytyczne (ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt) dotyczące znajdowania nowego domu, gdyż może to pomóc w zminimalizowaniu niepotrzebnych opóźnień w przypadku pojawienia się okazji znalezienia nowego domu.

W wytycznych ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt powinny być jasno określone warunki, jakie musi spełniać ośrodek. Powinny one obejmować informacje dotyczące:

- warunków, które muszą być spełnione, aby można było znaleźć zwierzęciu nowy dom;
- sposobu, w jaki zwierzę kwalifikuje się do znalezienia nowego domu i w jaki jego dobrostan zostanie utrzymany/poprawiony w ramach włączenia do programu znajdowania nowego domu;
- konieczności dostarczania informacji przez lekarza weterynarii i wymaganych działań następczych;
- stosownych szczegółów na temat programów medycznych w zakresie zdrowia/wykorzystywania/zapobiegania;
- szczegółów na temat proponowanych programów socjalizacji (wymagających akceptacji odpowiednich ekspertów);
- kryteriów oceny stosowności nowych właścicieli/nowego środowiska;
- określonych obowiązków i związanych z tym formularzy deklaracji dla nowych właścicieli;
- szczegółów na temat wszelkich programów stanowiących działania następcze;
- uzgodnionej dokumentacji towarzyszącej zwierzętom;
- w stosownych przypadkach – sposobu stałego udzielania porad nowym właścicielom (np. poprzez wyznaczenie osoby odpowiedzialnej za kontakty);
- identyfikacji potencjalnych nowych właścicieli (notabene współpraca z organizacjami charytatywnymi, które mają wiedzę fachową w zakresie planów znajdowania nowego domu, okazuje się skuteczna).

W publikacji stowarzyszenia LASA przedstawiono dalsze zalecenia odnoszące się do znajdowania nowego domu dla psów[8].

Inne zadania, w których może brać udział ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt

Centralna rola, jaką pełni w ośrodku ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt, połączona z rzetelnym wglądem w sprawy związane z dobrostanem zwierząt, opieką nad nimi i ich wykorzystywaniem, stanowi doskonałą sposobność, aby, o ile pozwolą na to zasoby, ciało to pomagało przy innych powiązanych zadaniach z korzyścią zarówno dla zwierząt, jak i prac naukowych. Inne sugerowane zadania, w ramach których ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt może mieć skuteczny wpływ na praktyki związane z dobrostanem zwierząt i opieką nad nimi w obrębie ośrodka, obejmują:

- wpływanie na ramy kształcenia i szkoleń w obrębie ośrodka oraz ich treść; utrzymywanie kontaktu z osobą odpowiedzialną za szkolenie i kompetencje personelu (art. 24 ust. 1 lit. c)) celem zapewnienia, aby szkolenia i ustawiczne doskonalenie zawodowe pozostawały aktualne i odpowiednie – ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt może pomóc w rozpoznawaniu kwestii, które należy zaktualizować lub w uaktualnieniu treści szkoleń, np. dotyczących znieczulania;

8 http://www.lasa.co.uk/PDF/LASA%20Guidance%20on%20the%20Rehoming%20of%20Laboratory%20Dogs.pdf

- rozpatrywanie wdrażania powiązanych przepisów, np. przepisów dotyczących transportu żywych zwierząt i bezpieczeństwa biologicznego;
- przyczynianie się do opracowywania i wdrażania strategii komunikacji ośrodka – zarówno wewnętrznej jak i zewnętrznej – w kwestiach dotyczących wykorzystywania zwierząt;
- wpływanie na ustalanie pierwszeństwa alokacji zasobów w obrębie ośrodka.

Propagowanie kultury opieki nad zwierzętami

Zapewnianie odpowiedniej kultury opieki nad zwierzętami leży w interesie wszystkich, gdyż w ten sposób promuje się większy dobrostan zwierząt, a zatem i lepsze wyniki naukowe, zaś wszystkim osobom zaangażowanym w ośrodku dostarcza się pewności, że stosowanie praktyk sprawowania opieki nad zwierzętami i ich wykorzystywania charakteryzujących się wysoką jakością, stanowi ważny priorytet.

Samo posiadanie obiektów dla zwierząt i zasobów, które spełniają określone w przepisach wymogi, nie zagwarantuje automatycznego stosowania odpowiednich praktyk związanych z dobrostanem zwierząt, opieką nad nimi i ich wykorzystywaniem. Wszystkie osoby zaangażowane w sprawowanie opieki nad zwierzętami i w ich wykorzystywanie powinny zobowiązać się do przestrzegania zasady 3R i wykazywać opiekuńczą i pełną szacunku postawę względem zwierząt hodowanych lub wykorzystywanych na potrzeby procedur naukowych. Jest mało prawdopodobne, aby bez odpowiedniej kultury opieki nad zwierzętami w obrębie ośrodka wyniki związane z dobrostanem i nauką były optymalne.

Najważniejsze czynniki, które łączy się celem propagowania odpowiedniej kultury opieki nad zwierzętami w obrębie ośrodka, obejmują następujące kwestie:

- odpowiednie zachowanie i postawa względem badań na zwierzętach ze strony kluczowego personelu mają decydujące znaczenie. Kierownictwo powinno posiadać wiedzę dotyczącą kwestii sprawowania opieki nad zwierzętami i ich wykorzystywania, a jednocześnie zobowiązać się do zapewnienia wysokich standardów związanych z dobrostanem zwierząt; personel powinien skrupulatnie wykonywać swoją pracę, przyjmować indywidualną odpowiedzialność na wszystkich szczeblach, a w przypadku pojawienia się problemów chętnie przejmować inicjatywę w ich rozwiązywaniu. Podsumowując, jest to postawa oparta nie tylko na zgodności z samymi przepisami, lecz na pozytywnym i aktywnym nastawieniu i podejściu jednostek do dobrostanu zwierząt i humanitarnej nauki;
- wspólne oczekiwania wysokich standardów w odniesieniu do kwestii prawnych, związanych z dobrostanem, zasadą 3R i etycznymi aspektami wykorzystywania zwierząt, stosowanych i promowanych na wszystkich szczeblach w całym ośrodku; w ośrodku obiekty dla zwierząt utrzymuje się na wysokim poziomie i ustanawia się politykę w związku z dobrostanem zwierząt.

Zwierzętom zostaje zapewniona dobra opieka weterynaryjna i techniczna, sprawowana przez odpowiednio wyszkolony personel;

- wspólna odpowiedzialność (bez uszczerbku dla odpowiedzialności indywidualnej) względem opieki nad zwierzętami, ich dobrostanem i wykorzystywaniem;
- aktywna postawa względem poprawy standardów, nie zaś tylko reagowanie na pojawiające się problemy;
- skuteczna komunikacja w obrębie ośrodka dotycząca kwestii dobrostanu zwierząt, sprawowania opieki nad nimi i ich wykorzystywania oraz ich powiązania z jakością badań;
- rozumienie znaczenia przestrzegania przepisów i stosowanie się do tej zasady;
- osoby, którym przypisane są konkretne role, znają swoje obowiązki i zadania;
- posiadający odpowiednie uprawnienia personel sprawujący opiekę nad zwierzętami i lekarze weterynarii – personel sprawujący opiekę nad zwierzętami i personel techniczny traktuje się z szacunkiem i słucha się ich, zaś ich rolę i pracę w spiera się w całym ośrodku;
- słucha się wszelkich opinii i obaw i uwzględnia się je. Należy zachęcać personel na wszystkich szczeblach organizacji do podnoszenia kwestii, które budzą ich obawy (tj. nie powinna panować „kultura obwiniania"), jak również do nawiązywania dobrych kontaktów i prowadzenia komunikacji między personelem badawczym a personelem sprawującym opiekę nad zwierzętami.

W jaki sposób można rozwinąć dobrą kulturę opieki nad zwierzętami?

Chociaż kultura opieki nad zwierzętami powinna przenikać wszystkie szczeble ośrodka, jest istotne, aby personel wyższego szczebla przodował w tej kwestii, okazując w sposób widoczny swoje zaangażowanie i wsparcie w stosunku do kultury opieki nad zwierzętami w obrębie ośrodka.

Wybór personelu odbywa się z zastosowaniem dostosowanego procesu rekrutacyjnego, który jest pomocny w identyfikacji pożądanych cech. Procesy te najlepiej powinny mieć zastosowanie do wyboru osób zaangażowanych w sprawowanie opieki nad zwierzętami i ich wykorzystywanie.

Kierownictwo powinno przyjmować z zadowoleniem i doceniać wysiłki personelu mające na celu promowanie skutecznej kultury opieki nad zwierzętami, np. włączając je do kryteriów oceny personelu lub opracowując programy przewidujące nagradzanie za inicjatywy w zakresie zasady 3R.

O oczekiwaniach dotyczących praktyk związanych z dobrostanem zwierząt i sprawowaniem nad nimi opieki w danym ośrodku należy poinformować cały personel, a nie tylko osoby bezpośrednio zaangażowane w sprawowanie opieki nad zwierzętami i ich wykorzystywanie. W odniesieniu do osób wykorzystujących zwierzęta i sprawujących nad nimi opiekę należy kłaść na tę kwestię silniejszy nacisk i doprecyzowywać ją w ramach programów szkoleń wprowadzających i kształcenia ustawicznego.

Należy zachęcać do rozwijania formalnych i nieformalnych kanałów komunikacyjnych między badaczami a personelem sprawującym opiekę nad zwierzętami i personelem technicznym w celu czerpania wzajemnych korzyści w zakresie nauki i dobrostanu zwierząt. Należy zachęcać do kontaktów z zewnętrznymi ośrodkami w celu rozwijania dobrych praktyk i dzielenia się nimi, np. zapraszając gości do prowadzenia wykładów lub organizując wymianę wizyt dla personelu.

Rola ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt w promowaniu dobrej kultury opieki nad zwierzętami

Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt ma doskonałe możliwości do pobudzania kultury opieki nad zwierzętami i powinno skutecznie przewodzić w tym obszarze. Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt, we współpracy z kadrą kierowniczą wyższego szczebla, powinno zapewnić funkcjonowanie stosownych struktur promujących odpowiednią kulturę opieki nad zwierzętami oraz dokonywanie regularnych przeglądów celem zapewnienia efektywnego dostarczania wyników.

Cały stosowny personel powinien znać rolę ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt. Należy go również zachęcać do wysuwania pomysłów i inicjatyw w celu dalszego rozwoju dobrych praktyk.

Ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt powinno wprowadzić wspólne, kolegialne podejście, niedążące do konfrontacji, przy jednoczesnym zachowaniu zwierzchnictwa i skutecznym wdrażaniu porad.

Dalsze sugestie dotyczące pomocy ciału doradczemu ds. dobrostanu zwierząt w ustanawianiu dobrej kultury opieki nad zwierzętami:

- należy zachęcać naukowców do pracy z personelem sprawującym opiekę nad zwierzętami i do doceniania ich wkładu;
- należy dostarczać informacje dotyczące roli i funkcji ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt nowemu personelowi i zachęcać go do wnoszenia swojego wkładu:
- należy przewidzieć stałe zaangażowanie podmiotów realizujących projekt w ramach ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt;
- należy zapewnić każdemu członkowi personelu możliwości i zachętę do uczestnictwa w spotkaniach ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt i do poruszania na nim kwestii;
- należy komunikować się z całym personelem (przy pomocy prezentacji/biuletynów/stron internetowych) i rozpowszechniać informacje na temat zasady 3R, poprawy dobrostanu, zmian w polityce, rolach personelu sprawującego opiekę nad zwierzętami, osób zajmujących się szkoleniami i lekarzy weterynarii, a także samego ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt.

Osiągnięcie skutecznego funkcjonowania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt

Na mocy przepisów każdy hodowca, dostawca i użytkownik musi ustanowić ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt. Jeżeli pełni ono swoją rolę i wykonuje swoje zadania w sposób skuteczny, może to przynieść znaczne korzyści w zakresie dobrostanu i nauki. Istnieją jednak wyzwania w kwestii zapewniania efektywności, którym należy sprostać.

Najważniejsze krytyczne elementy konieczne do osiągnięcia skutecznego funkcjonowania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt stanowią:

Zasoby

Należy zapewnić, aby w ośrodku dostępne były wystarczające zasoby – obejmują one personel, który dysponuje wystarczająca ilością czasu na wypełnianie funkcji ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt, obiekty przeznaczone na spotkania i wsparcie administracyjne.

Należy zapewnić członkom czas na wypełnianie obowiązków ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt, w tym na uczestnictwo w spotkaniach, na realizację działań i działań następczych oraz na zajmowanie się kwestiami pomiędzy spotkaniami.

Personel/kompetencje

- Członkowie, w tym przewodniczący, muszą charakteryzować się takimi cechami osobistymi, które budzą szacunek w środowisku technicznym/naukowym;
- niezależność członków od roli, jaką pełni ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt, co skutkuje brakiem konfliktów interesów podczas dyskusji i przeglądu projektów;
- osoby o dużej motywacji (najlepiej wolontariusze), które popierają cele ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt;
- kontakty z najważniejszymi wyznaczonymi osobami odpowiedzialnymi na mocy dyrektywy (art. 20 ust. 2, art. 24 ust. 1, art. 25, art. 40 ust. 2 lit. b)) – ewentualnie mogłyby być one włączone w szersze członkostwo ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt lub w szerszą sieć;
- członkowie ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt powinni przejść odpowiednie indywidualne szkolenie wprowadzające i uczestniczyć w ustawicznym doskonaleniu zawodowym;
- dostateczne zwierzchnictwo powierzone ciału doradczemu ds. dobrostanu zwierząt i widoczne wsparcie kierownictwa dla wspomnianego ciała doradczego – wraz z utrzymywaniem bliskich stosunków i komunikacji z kadrą kierowniczą wyższego szczebla i zajmowaniem strategicznej pozycji w schemacie organizacyjnym ośrodka;
- w ośrodkach powinny funkcjonować jasne i precyzyjne mechanizmy mające na celu zapewnienie uwzględniania porad ciała doradczego ds. dobrostanu

zwierząt oraz posiadanie przez to ciało doradcze uprawnień do wprowadzania w życie wszelkich zaleceń mających wpływ na dobrostan zwierząt w celu egzekwowania wdrażania jego decyzji przez użytkowników. Należy respektować, akceptować i wdrażać porady ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt oraz przeprowadzać działania następcze.

Struktura

Należy zapewnić odpowiednią strukturę proporcjonalną do złożoności ośrodka.

Komunikacja/rozpoznawalność w obrębie organizacji

Stosowny personel ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt powinien znać procesy operacyjne i zasady funkcjonowania, w tym cele i priorytety (np. strategie, standardowe procedury operacyjne) jak również wiedzieć o zaplanowanych i uwzględnionych w harmonogramie spotkaniach, rejestrze działań i działaniach następczych.

Niezmiernie istotne jest ustanowienie jasnych kanałów komunikacyjnych (formalnych i nieformalnych):

- **w danym ośrodku**: powinny istnieć mechanizmy służące terminowemu dostarczaniu istotnych informacji odpowiednim osobom. Porady powinny skupiać się na odpowiednich kwestiach i być skierowane do właściwych odbiorców. Na przykład:
  - porada dotycząca urozmaicenia warunków bytowania myszy powinna zostać skierowana do wszystkich osób w ośrodku hodujących myszy, sprawujących nad nimi opiekę i je wykorzystujących;
  - porada dotycząca udoskonalania powszechnie stosowanej techniki (np. pobierania próbek krwi z żyły obwodowej) powinna zostać skierowana do wszystkich zespołów badawczych w obrębie instytucji stosujących tę technikę;
  - porada dotycząca techniki lub modelu szczególnych dla danego projektu powinna zostać skierowana do grupy badawczej zaangażowanej w ten projekt (np. podmiotu realizującego projekt opracowującego eksperymenty, personelu przeprowadzającego procedurę(-y), lekarzy weterynarii i personelu sprawującego opiekę nad zwierzętami w punktach końcowych i monitorującego zwierzęta).

  W celu rozpowszechniania porad pomocne mogą być wewnętrzne strony internetowe, powinny one być jednak połączone z indywidualnymi powiadomieniami za pomocą poczty elektronicznej lub w postaci regularnych uaktualnień, takich jak biuletyn ośrodka/ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt;

- **poza ośrodkiem**: na przykład pomiędzy ciałem doradczym ds. dobrostanu zwierząt a krajowym komitetem i innymi ciałami doradczymi ds. dobrostanu zwierząt;

- **z właściwym organem** odpowiedzialnym za ocenę projektu: w stosownych przypadkach i w zależności od lokalnych ustaleń może to obejmować interakcje celem zapewnienia odpowiedniej jakości informacji we wnioskach projektowych, zaś w przypadku oceny retrospektywnej – dostęp do istotnych informacji dla wszystkich członków ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt (w tym do dzienników, baz danych itp.).

Wyzwania i możliwe rozwiązania mające na celu zapewnienie skutecznego funkcjonowania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt

Wyzwania	Możliwe rozwiązania
Niewystarczające zasoby/uprawnienia/wsparcie ze strony kierownictwa – brak rzeczywistych uprawnień do radzenia sobie z jednostkami niechętnymi do współpracy lub do przyjęcia rady, lub nieodpowiednie zasoby do wypełnienia zaleceń.	Pogłębienie wiedzy kadry kierowniczej wyższego szczebla w zakresie kluczowych ról i obowiązków ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt poprzez zachęty/wsparcie ze strony właściwego organu. Poprzez informację zwrotną z inspekcji (przeprowadzanych na mocy art. 34); opublikowane wytyczne dotyczące roli ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt i ośrodków/oczekiwań względem nich, np. w zakresie przestrzegania przepisów; dobrej kultury opieki nad zwierzętami; odpowiedniego składu i stosownych umiejętności; regularnych posiedzeń; skutecznego rozwiązywania problemów; odpowiedniego kształcenia i szkolenia.
Brak wiedzy na temat roli ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt lub rozumienia tej roli; niewystarczająca wewnętrzna wiedza fachowa; personel niechętnie zgłaszający się do pełnienia roli w ramach ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt; obawy dotyczące konfliktu interesów.	Uznanie przez kierownictwo znaczenia roli ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt; włączenie dyskusji na temat ról ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt do programów wprowadzających i oceny okresowej. Szkolenia i ustawiczne doskonalenie zawodowe dla członków ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt. Staranne rozważanie niezbędnych kompetencji (wiedzy, umiejętności i kompetencji osobistych) i oparcie na nich procesu wyboru członków ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt. Analiza luk w wymaganych kompetencjach i, w stosownych przypadkach, wsparcie w poszukiwaniu zewnętrznej wiedzy fachowej. Zasadnicze znaczenie ma unikanie konfliktu:

	konflikt wymaga starannego rozważenia i wprowadzenia procesu mającego na celu unikanie takich konfliktów.
Ograniczony, nieuporządkowany sposób przekazywania informacji przez ciało doradcze ds. dobrostanu zwierząt.	Wsparcie skutecznej strategii informowania; nawiązanie bliskich kontaktów z osobą lub osobami odpowiedzialnymi za informowanie i wspieranie ich.
Brak możliwości swobodnego wypowiadania się.	Należy zachęcać cały personel do zgłaszania swoich wątpliwości bez obawy narażenia na działania odwetowe. Należy wypracować kulturę nietolerancji wobec zastraszania mającą charakter instytucjonalny, aby ułatwić swobodne wypowiadanie się i rozwiązywanie problemów. Przewodniczący powinien dołożyć starań, aby zapewnić upoważnienie wszystkich członków ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt do wnoszenia aktywnego wkładu w posiedzenia.
Brak poważnego traktowania ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt; porady nie są uwzględniane ani wdrażane.	Odpowiednie wzmocnienie pozycji ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt – należy postępować zgodnie z jego poradami, chyba że istnieją istotne powody przemawiające przeciwko temu. Zdefiniowanie odpowiednich struktur: dotyczących poszczególnych ośrodków/dostosowanych do potrzeb ośrodka. Unikanie niepotrzebnej biurokracji: utrzymywanie działań stosownych dla danego ośrodka; korzystanie z istniejących narzędzi; łączenie formalnych i nieformalnych rejestrów. Sprawowanie zwierzchnictwa w wystarczającym stopniu, ale bez utraty roli „doradczej", i potrzeba zrównoważenia tych ról. Utrzymywanie spójności i ciągłości: pod tym względem pomocne mogą być pokrywające się warunki członkostwa. Uzyskiwanie informacji zwrotnej dotyczącej udzielonych porad: sprawdzanie wpływu porad.

Krajowe komitety

W art. 49 i motywie 48 dyrektywy określono wymogi dotyczące ustanawiania krajowych komitetów ds. ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych w każdym państwie członkowskim. Krajowe komitety powinny doradzać właściwym organom i ciałom doradczym ds. dobrostanu zwierząt w sprawach związanych z pozyskiwaniem, hodowlą, utrzymaniem, wykorzystywaniem zwierząt i opieką nad nimi oraz zapewniać wzajemne udostępnianie najlepszych praktyk.

Krajowe komitety powinny ułatwiać spójne podejście do oceny projektów, a także odgrywać istotną rolę w wymianie dobrej praktyki dotyczącej działania ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt i oceny projektów w obrębie państwa członkowskiego i na szczeblu unijnym.

Chociaż krajowe komitety istniały już w szeregu państw członkowskich przed przyjęciem dyrektywy 2010/63/UE, ich funkcje znacznie się różniły. Zasadniczo komitety te wykonywały polecenia właściwych organów, często związane z aspektami prawnymi lub opracowywaniem nowej polityki, np. dotyczącej zwierząt zmodyfikowanych genetycznie, lub udzielały porad dotyczących szczególnych rodzajów pracy, np. dotkliwych procedur dokonywanych z wykorzystaniem zwierząt z rzędu naczelnych. Żaden z nich nie prowadził znaczącej współpracy z lokalnymi ciałami doradczymi ds. dobrostanu zwierząt.

W wielu państwach członkowskich w momencie opracowywania niniejszego dokumentu (lato 2014 r.) krajowe komitety znajdują się wciąż na bardzo wczesnych etapach rozwoju, a nawet te komitety, które istniały już wcześniej, przechodzą restrukturyzację, aby spełnić wymogi nowej dyrektywy.

Korzyści wynikające ze skutecznego funkcjonowania krajowego komitetu

- promowanie odpowiedniego poziomu spójności i konsekwencji w sprawach związanych ze sprawowaniem opieki nad zwierzętami i ich wykorzystywaniem w państwach członkowskich, bezpośrednio razem z ciałami doradczymi ds. dobrostanu zwierząt lub w stosownych przypadkach w państwach członkowskich, w ramach struktur regionalnych i w obrębie UE;
- promowanie spójności w prowadzeniu ocen projektów na terenie państwa członkowskiego – przede wszystkim w tych państwach, w których ocenę przeprowadzają co najmniej dwa organy;
- zapewnienie dobrej koordynacji porad/informacji na temat opieki nad zwierzętami i ich wykorzystania między poszczególnymi ciałami doradczymi ds. dobrostanu zwierząt na terenie każdego państwa członkowskiego;
- stworzenie skutecznej sieci komunikacji z ciałami doradczymi ds. dobrostanu zwierząt;
- zapewnienie niezależnego wkładu do polityki w zakresie dobrostanu zwierząt i praktyki w dziedzinie opieki nad zwierzętami i ich wykorzystania do celów naukowych;

- możliwość udziału w opracowywaniu wytycznych dotyczących wykonania prawa krajowego;
- możliwość ułatwienia dyskusji między odpowiednimi zainteresowanymi stronami na temat opieki nad zwierzętami i ich wykorzystania w procedurach naukowych;
- możliwość ustanowienia centralnego repozytorium w celu skutecznego rozpowszechniania współczesnych dobrych praktyk na szczeblu krajowym.

Do dodatkowych korzyści jakie odnotowano, w zależności od struktury krajowej i obowiązujących przepisów krajowych, zalicza się:

- zapewnienie nadzoru podczas prowadzonych szkoleń w danym państwie członkowskim;
- możliwość wsparcia właściwego organu w skutecznym informowaniu opinii publicznej na temat wykorzystania zwierząt do celów naukowych.

Skład i struktury krajowych komitetów

Skład komitetu

W niektórych państwach członkowskich skład krajowego komitetu opisano w przepisach krajowych.

Członkostwo powinno być wyważone w celu promowania wiarygodności i zaufania wśród badaczy, grup ds. dobrostanu i opieki nad zwierzętami oraz opinii publicznej. Niezbędne kompetencje obejmują: wiedzę fachową w zakresie dobrostanu zwierząt i ich zachowania, wiedzę na temat gatunków, specjalistyczną wiedzę weterynaryjną, etykę, naukę, stosowanie alternatywnych rozwiązań (zasady 3R), projektowanie badań doświadczalnych, znajomość przepisów m. in. dotyczących oceny regulacyjnej/oceny bezpieczeństwa i ochrony zwierząt.

Członkowie powinni być mianowani przede wszystkim na podstawie umiejętności i kompetencji oraz perspektyw, jakie mogą wnieść do komitetu. Niezależnie od swojego wykształcenia członkowie powinni zachować niezależność podczas wykonywania swoich funkcji, zaś komitet i jego członkowie nie powinni podlegać kierownictwu innej osoby lub organizacji w trakcie wykonywania swoich obowiązków.

Wszyscy członkowie powinni odznaczać się dobrą znajomością przepisów, roli i obowiązków krajowego komitetu. W zależności od wykształcenia poszczególnych osób konieczne może być przeprowadzenie szkolenia wprowadzającego.

Struktura/praktyki robocze

Mimo że krajowy komitet powinien działać w sposób niezależny i bezstronny, na ogół jest on blisko powiązany z właściwym organem (który może zapewniać wsparcie administracyjne i może być zaangażowany jako członek lub obserwator).

Struktura musi być dobrze skoordynowana, aby zapewnić uwzględnienie wszystkich ośrodków istniejących na terenie danego państwa członkowskiego w planach

roboczych/strategii komunikacji przygotowanych dla komitetu. Będzie to dużym wyzwaniem, w przypadku gdy krajowy komitet nadzoruje szereg struktur regionalnych.

Aby ułatwić osiągnięcie postępów w promowaniu spójnego podejścia wobec oceny projektu, korzystne byłoby nawiązanie bliskich kontaktów z właściwym organem odpowiedzialnym za przeprowadzanie oceny projektów i wydawanie pozwolenia na projekty.

Czego ciała doradcze ds. dobrostanu zwierząt oczekują od krajowego komitetu?

Oczekuje się, że krajowe komitety będą doradzać ciałom doradczym ds. dobrostanu zwierząt w sprawach związanych z pozyskiwaniem, hodowlą, utrzymaniem zwierząt, opieką nad nimi i ich wykorzystywaniem w procedurach oraz zapewniać wzajemne udostępnianie dobrych praktyk w obrębie wszystkich ośrodków.

Aby wywiązać się z tych obowiązków, krajowy komitet będzie musiał skutecznie komunikować się ze wszystkimi ciałami doradczymi ds. dobrostanu zwierząt, rozpowszechniać informacje i wymieniać dobre praktyki w zakresie istotnych kwestii takich jak np. struktura i funkcja ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt oraz zmiany w dobrostanie zwierząt i zasadzie 3R.

Inne czynniki, jakie krajowe komitety mogą rozważyć, aby spełnić oczekiwania ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt, obejmują:

- opracowanie najczęściej zadawanych pytań i wytycznych dotyczących wspólnych kwestii poruszanych przez ciała doradcze ds. dobrostanu zwierząt;
- stworzenie forum wymiany informacji – pomocne mogą być nowoczesne narzędzia informatyczne;
- opracowanie ogólnych wytycznych lub organizacja warsztatów poświęconych wspólnym kwestiom poruszanym przez ciała doradcze ds. dobrostanu zwierząt;
- stworzenie systemu bezpośredniej (i ukierunkowanej) komunikacji z odpowiednią kadrą kierowniczą wyższego szczebla np. szefem instytutu, w celu ustanowienia lub wzmocnienia pozycji, roli i znaczenia ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt, np. przy użyciu okresowych biuletynów;
- ciągłe informowanie na temat prowadzonych inicjatyw związanych z opieką nad zwierzętami i ich wykorzystaniem, kierowanie odpowiednich informacji do ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt. Krajowy komitet może pełnić rolę centrum informacji stanowiącego źródło zasobów internetowych i umożliwiającego kontakty z innymi podmiotami takimi jak np. ośrodki zajmujące się zasadą 3R, PARERE[9], EU NETVAL[10], jednostki świadczące usługi szkoleniowe, Towarzystwo Nauk o Zwierzętach Laboratoryjnych;
- świadczenie usług doradczych na obszarach sprawiających trudności ciałom doradczym ds. dobrostanu zwierząt w zakresie np. sposobu wykorzystania zwierząt w obszarach, których nie uwzględniono w pozwoleniu na projekty lub

[9] https://eurl-ecvam.jrc.ec.europa.eu/about-ecvam/scientific-advice-stakeholders-networks/parere
[10] https://eurl-ecvam.jrc.ec.europa.eu/eu-netval

w badaniach prowadzonych przez unijnych naukowców w obiektach znajdujących się poza UE (które mogą nie działać zgodnie z normami UE a zatem mogą stanowić zagrożenie dla reputacji ich ośrodków krajowych).

Wypełnianie zadań krajowego komitetu

W dyrektywie określono szereg celów do zrealizowania przez krajowy komitet. Cele te są jednak bardzo ogólne, dlatego też pomocne byłyby wytyczne dotyczące sposobu ich zrealizowania w praktyce.

Podstawowe zadania (art. 49):

- zapewnienie punktu łącznikowego i wsparcia na rzecz ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt;
- promowanie zasady 3R w kontekście udzielania porad ciału doradczemu ds. dobrostanu zwierząt/właściwemu organowi lub właściwym organom;
- udzielanie porad właściwym organom (najlepiej działając zarówno proaktywnie, jak i reaktywnie);
- rozpowszechnianie dobrych praktyk;
- wymiana informacji na temat podejścia wobec oceny projektu w celu ułatwienia przyjęcia spójnego i jednolitego podejścia na szczeblu krajowym;
- zapewnienie wytycznych dotyczących określonych kwestii w obszarach pozyskiwania, hodowli, trzymania zwierząt, opieki nad nimi i ich wykorzystania;
- wymiana informacji z pozostałymi krajowymi komitetami.

Zadania dodatkowe/opcjonalne, które należy rozważyć:

- informowanie opinii publicznej na temat wykorzystania zwierząt do celów naukowych;
- przedstawienie opinii na temat projektów przepisów/wytycznych;
- przedstawienie sugestii dotyczących przyszłych obszarów badań i zagadnień związanych z opieką na zwierzętami i ich wykorzystaniem;
- przedstawienie opinii naukowych/ekspertyz na żądanie;
- udzielanie porad w zakresie wdrażania ram kształcenia i szkolenia w danym państwie członkowskim;
- krajowe ustalenia po transpozycji dyrektywy mogą przewidywać dodatkowe zadania – np. udzielanie porad w zakresie poszczególnych rodzajów projektów lub udzielanie porad w zakresie odwołań od decyzji dotyczących pozwolenia na projekty.

Wypełnianie podstawowych zadań krajowego komitetu

i. Doradzanie ciałom doradczym ds. dobrostanu zwierząt

Każde państwo członkowskie musi ułatwiać dostęp swoim krajowym komitetom do wszystkich ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt na swoim terytorium.

Krajowe komitety powinny korespondować z ciałami doradczymi ds. dobrostanu zwierząt/krajowymi punktami kontaktowymi w celu poinformowania się, jakie porady/wytyczne/łącza komunikacyjne byłyby pomocne.

Wizyty w ośrodkach mogą pomóc członkom krajowego komitetu w uzyskaniu większej ilości informacji na temat kwestii związanych z opieką nad zwierzętami i ich wykorzystaniem do celów naukowych oraz mogą zapewnić dodatkowe możliwości, jeżeli chodzi o określanie kwestii, w zakresie których doradztwo byłoby pożądane.

Aby skutecznie wypełniać swoją rolę doradczą, krajowe komitety potrzebują skutecznej strategii komunikacji, która może obejmować np.:

- spotkania z właściwymi organami (zwłaszcza, gdy zaangażowanych jest kilka właściwych organów);
- spotkania z przedstawicielami ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt;
- utworzenie sieci ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt w celu ułatwienia komunikacji między poszczególnymi ciałami doradczymi ds. dobrostanu zwierząt.

Krajowy komitet może także:

- zatwierdzać i rozpowszechniać użyteczne materiały zawierające wytyczne;
- utworzyć portal informacyjny i forum dyskusyjne dla ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt;
- w razie potrzeby przyjmować dodatkowych ekspertów/tworzyć grupy robocze ekspertów do opracowywania porad w zakresie określonych kwestii wskazanych przez ciała doradcze ds. dobrostanu zwierząt (np. dotyczących oceny dotkliwości).

W najlepszym przypadku powinny istnieć mechanizmy służące określaniu skuteczności krajowego komitetu i jego porad, w tym udzielanych przez właściwe organy i ciała doradcze ds. dobrostanu zwierząt.

ii. Wymiana najlepszych praktyk w zakresie oceny projektu

To zadanie będzie w dużym stopniu zależało od struktur oceny projektów istniejących w każdym państwie członkowskim. Wkład każdego krajowego komitetu w promowanie spójnego podejścia do oceny projektu będzie zależał od szeregu czynników, w tym liczby, złożoności i zakresu projektów oraz regulacji i wytycznych obowiązujących w każdym państwie członkowskim.

Wśród opcji dostępnych krajowym komitetom do wykonania tego zadania istnieją przepisy krajowe pozwalające na:

- opracowanie/zatwierdzenie wytycznych dotyczących oceny projektu – może to obejmować wytyczne dla wnioskodawców dotyczące promowania ulepszonych sposobów składania wniosków;
- współpracę z osobami prowadzącymi ocenę projektów np. jako obserwatorzy na spotkaniach. Pozwoliłoby to na informowanie osób zaangażowanych w dany proces, aby nie angażowały się w indywidualne procesy składania wniosków;

- dokonanie przeglądu prób projektów lub prób ocen projektu;
- dokonanie przeglądu wyników państwa członkowskiego w zakresie terminów wydawania pozwoleń na projekty (zgodnie z art. 41); zbieranie informacji zwrotnych od wnioskodawców na temat procesu wydawania pozwoleń.

Spójność można dodatkowo promować poprzez organizowanie odpowiednich szkoleń dla wnioskodawców i osób oceniających projekty oraz poprzez prowadzenie regularnych przeglądów wyników osób oceniających projekty. Krajowy komitet może rozważyć program takiego szkolenia i wszelkie wytyczne dostępne dla wnioskodawców/osób oceniających projekty lub dokonać ich przeglądu.

iii. Rola krajowego komitetu w promowaniu dobrej kultury opieki nad zwierzętami

Krajowy komitet może na szereg sposobów przyczyniać się do promowania dobrej kultury opieki nad zwierzętami, np. poprzez:

- organizowanie krajowego forum w celu umożliwienia wymiany dobrych praktyk;
- zapewnienie wymiany dobrych praktyk poprzez ustanowienie krajowych ram mających na celu gromadzenie, przechowywanie i rozpowszechnianie informacji na temat dobrych praktyk;
- promowanie znaczenia i wagi dobrej kultury opieki nad zwierzętami w celu osiągnięcia dobrych wyników naukowych i wyników w zakresie dobrostanu zwierząt;
- uświadamianie ciał doradczych ds. dobrostanu zwierząt i wspieranie ich w pełnieniu roli promotora dobrej kultury opieki nad zwierzętami;
- wykorzystanie zalet kontaktów osobistych i interakcji w przeciwieństwie do bezosobowych „biuletynów" w celu podkreślenia znaczenia dobrej kultury opieki nad zwierzętami.

iv. Promowanie spójności na szczeblu krajowym

Krajowy komitet może przyczynić się do promowania spójności poprzez:

- przyczynianie się do rozwoju i aktywną dystrybucję zatwierdzonych kart/kodeksów postępowania/wytycznych dotyczących przeprowadzania oceny projektów, wykonywania zadań/prac ciała doradczego ds. dobrostanu zwierząt, przeprowadzania oceny retrospektywnej i wykonywania streszczeń projektów nietechnicznych;
- przyczynianie się do tworzenia wspólnych ram i norm w ramach programu kształcenia i szkolenia.

Uważa się, że pomocne może być rozpowszechnianie informacji przedstawionych przez krajowy komitet na temat udzielonych porad oraz informacji zwrotnej udzielonej przez właściwe organy i ciała doradcze ds. dobrostanu zwierząt dotyczącej sposobu stosowania się do otrzymanych porad i ich skuteczności w praktyce.

Zapewnienie skutecznego funkcjonowania krajowego komitetu

Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby krajowe komitety:

- miały wystarczająco dużo czasu i zasobów, aby spełnić oczekiwania;
- posiadały wystarczającą wiedzę fachową – członkostwo często jest dobrowolne;
- utrzymywały ciągłość członkostwa w krajowym komitecie poprzez wykorzystanie rotacji/jednoczesnej obecności członków wstępujących/rezygnujących;
- przedstawiały aktualne informacje na temat rozwoju sytuacji w zakresie opieki nad zwierzętami laboratoryjnymi i ich wykorzystywania.

Ułatwianie wymiany informacji na szczeblu UE

Należy opracować ramy i odpowiednie narzędzia do wymiany informacji między krajowymi komitetami (unijna sieć krajowych komitetów).

Aby ułatwić wykonanie tego zadania, można stworzyć forum dyskusyjne o ograniczonym dostępie (takie jak CIRCABC) przeznaczone dla przewodniczących krajowych komitetów lub wyznaczonych przedstawicieli w celu rozpowszechniania i wymiany informacji na temat działań krajowych i polityki krajowej.

Należy przygotować wykaz osób wyznaczonych do kontaktów/przewodniczących krajowych komitetów w celu ułatwienia komunikacji. Należy organizować spotkania przewodniczących krajowych komitetów (lub nominowanych przez nich osób) z każdego państwa członkowskiego w celu ułatwienia wymiany doświadczeń i dobrych praktyk.

Stałym punktem obrad na spotkaniach krajowych punktów kontaktowych powinny być aktualizacje wprowadzane przez krajowe komitety w celu śledzenia rozwoju krajowych komitetów i omawiania problematycznych zagadnień.

W trakcie spotkań krajowych komitetów należy wymieniać się dobrymi praktykami w zakresie określonych zagadnień oraz opracowywać wytyczne dotyczące zagadnień będących przedmiotem wspólnej troski.

Krajowe komitety powinny spotykać się i uczestniczyć w międzynarodowych spotkaniach poświęconych nauce/dobrostanowi zwierząt w celu dalszego wspierania i rozwijania prac krajowych komitetów.

Za dobrą praktykę uznaje się wymianę sprawozdań krajowych, w tym podsumowań poczynionych postępów, o ile są dostępne.